

Postanowienie z dnia 21 maja 2009 r., V CNP 1/09

Wynagrodzenie kuratora będącego adwokatem, ustanowionego z urzędu w postępowaniu egzekucyjnym dla nieznanego z miejsca pobytu dłużnika (art. 802 k.p.c.), ulega podwyższeniu o stawkę podatku od towarów i usług (VAT).

Sędzia SN Lech Walentynowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Jan Górowski

Sędzia SN Dariusz Zawistowski

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi kuratora Zdzisława W. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 16 października 2008 r. w sprawie egzekucyjnej wierzycieli: Joanny S., Pawła S., dyrektora Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. przy uczestnictwie dłużnika Piotra S. o egzekucję z nieruchomości, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 maja 2009 r., oddalił skargę.

Uzasadnienie

Dla nieznanego z miejsca pobytu dłużnika został ustanowiony z urzędu kurator w osobie adwokata Zdzisława W. (art. 802 k.p.c.). Postanowieniem z dnia 7 lipca 2008 r. Sąd Rejonowy w Częstochowie przyznał mu wynagrodzenie ze środków budżetowych w wysokości 1200 zł, na podstawie § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczału przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz.U. Nr 27, poz. 197 ze zm.) w związku z § 6 pkt 5 i § 11 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.). Sąd podkreślił, że wynagrodzenie zostało

przyznane w maksymalnym rozmiarze, niemogącym przekraczać stawki zasadniczego wynagrodzenia adwokackiego, bez jakichkolwiek „dodatków”.

Sąd Okręgowy w Częstochowie postanowieniem z dnia 16 października 2008 r. oddalił zażalenie Zdzisława W., nie podzielając jego stanowiska, że przyznane wynagrodzenie powinno być powiększone o stawkę podatku od towarów i usług w wysokości 264 zł. Jednocześnie wyraził pogląd, że sprawowana przez adwokata funkcja kuratora nie jest tożsama z funkcją pełnomocnika ustanowionego dla strony z urzędu.

Kurator wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem przytoczonego postanowienia, powołując się na naruszenie § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 219, poz. 1872 ze zm.), nakazującego podwyższenie o stawkę podatku od towarów i usług (VAT) wynagrodzenia za świadczenie pomocy adwokackiej ustanowionej z urzędu. Skarżący twierdził, że świadczył taką pomoc prawną dłużnikowi alimentacyjnemu w postępowaniu egzekucyjnym obejmującym również egzekucję z nieruchomości i zobowiązany był do pobrania i odprowadzenia do właściwego urzędu skarbowego podatku od towarów i usług.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06 (Dz.U. Nr 59, poz. 367), który został ogłoszony w dniu 9 kwietnia 2008 r., Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c., w części obejmującej słowa „kończącego postępowania w sprawie” jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji. Kwestionowane postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 16 października 2008 r. nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie, jednakże – wobec zmienionej treści art. 424¹ § 1 k.p.c. – podlega skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Jest bezsporne, że podstawą prawną przysługującego kuratorowi wynagrodzenia za reprezentowanie strony w postępowaniu cywilnym jest rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz.U. Nr 27, poz. 197 – dalej: „rozporządzenie z 1982 r.”). Dla omawianego

problemu prawnego istotne znaczenie ma § 3 ust. 2 tego rozporządzenia, stanowiący, że wysokość wynagrodzenia kuratorów ustala się według przepisów określających opłaty za czynności adwokackie, przy czym wysokość wynagrodzenia kuratorów będących adwokatami nie może przekraczać stawek zasadniczego wynagrodzenia przewidzianego tymi przepisami. Kontrowersyjny jest zakres tego odesłania, ponieważ oba Sądy wyraźnie rozdzieliły funkcję adwokata ustanowionego z urzędu na podstawie art. 117 k.p.c. od funkcji adwokata – kuratora ustanowionego z urzędu na podstawie art. 802 k.p.c. Należy jednak wskazać, że ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058 ze zm.) nie wprowadza takiego rozróżnienia, w związku z czym „świadctwem pomocy prawnej przez adwokata” jest również świadczenie jej w charakterze kuratora reprezentującego stronę w postępowaniu cywilnym (art. 4). Umocowanie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu dłużnika (art. 802 k.p.c.) ma szeroki zakres, szczególnie przy egzekucji z nieruchomości, polegający m.in. na udziale w czynnościach egzekucyjnych oraz wnoszeniu powództw przeciwegzekucyjnych i środków zaskarżenia.

W wyniku nowelizacji dokonanej rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 października 2005 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 219, poz. 1872) do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 – dalej: „rozporządzenie z 2002 r.”) wprowadzony został m.in. § 2 ust. 3, stanowiący, że w sprawach, w których strona korzysta z pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, sąd podwyższa wynagrodzenie adwokackie o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności. Należy przyjąć, że ustanowiona z urzędu pomoc prawna wykonywana przez adwokata – kuratora objęta jest tym przepisem.

Problem obciążenia usług adwokackich podatkiem od towarów i usług pojawił się po wejściu w życie rozporządzenia z 1982 r. (po uchwaleniu ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, Dz.U. Nr 11, poz. 50 ze zm.) i nie jest związany wprost ze stawkami opłat adwokackich, lecz z wprowadzonym obowiązkiem pobierania i odprowadzania podatku od towarów i

usług przez adwokata. Wynikają stąd zasadnicze różnice między zastępstwem prawnym udzielonym z urzędu a zastępstwem prawnym z wyboru (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 r., III CZP 95/06, OSNC 2007, nr 12, poz. 179). Ustanowienie zastępstwa adwokackiego z urzędu (też zastępstwa adwokata – kuratora) następuje orzeczeniem sądu w ramach stosunku publicznoprawnego i do takiej sytuacji odnosi się wprost treść § 2 ust. 3 rozporządzenia z 2002 r. Z tego względu wynagrodzenie dla kuratora będącego adwokatem, ustanowionego z urzędu w postępowaniu egzekucyjnym dla nieznanego z miejsca pobytu dłużnika (art. 802 k.p.c.), sąd podwyższa o stawkę podatku od towarów i usług.

Podzielenie stanowiska skarżącego nie oznacza jednak skuteczności jego skargi, ponieważ niezgodność z prawem, rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa na podstawie art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417 § 1 i art. 417¹ § 2 k.c., musi polegać na oczywistej i rażącej obrazie prawa, niebudzącej żadnych wątpliwości (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CNP 132/06, OSNC 2007, nr 10, poz. 174 oraz z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06, nie publ). Takie ujęcie „bezprawności sądowej” zgodne jest z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, nadającym jej bardziej kwalifikowany charakter niż „bezprawie legislacyjne” (sprawa C-224/01, Gerhard Kobler v. Austria).

Z przedstawionych przyczyn kwestionowane postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie nie narusza przepisów prawa w sposób oczywisty i rażący; jest tylko następstwem wyboru jednej z możliwych interpretacji prawa, chociażby nie znalazła ona aprobaty w judykaturze. Należało w konsekwencji oddalić skargę (art. 424¹ § 1 k.p.c.).